

Vu, csi, csu és társai

A kínai bútor rövid története

Prutkay Csaba

A XIX. század vége és a XX. század első évtizedei gyökeresen megváltoztatták Kína társadalmát. Az ópiumháborúk után megkötött egyenlőtlen békeszerződések utat nyitottak a nagyhatalmaknak, hogy áttörjék Kína gazdasági és kulturális bezártságát. A dél-kínai városokban és Sanghajban is működő koncessziós területeken „az idegen ördögök” szabadon kereskedhettek. Sanghaj az 1910-20-as évekre nyüzsgő, életteli világvárossá alakult. A nyugati hatás a mindennapi életben is érzékelhetővé vált Kínában. Hatott az art deco, megjelentek a külföldi reklámok és zenei stílusok - hogy csak pár dolgot említsünk. A kínai bútorművesség is sajátos változáson ment át. A klasszikus Ming- és Csing-stílusú bútorok összekeveredtek a nyugati stílusokkal és igényekkel. Egyszerre elégítették ki a helyi módosabb kínaiak és a külföldiek elvárásait. Új bútortípusok születtek.

Régészeti leletek és a különféle sírkamrákban talált ábrázolások is arról tanúskodnak, hogy Kínában már a legkorábbi időkben is használtak bútorokat, igaz, hogy azok formái és funkciója eltért a későbbi korok kínai bútortípusaitól. Néhány alapvető bútortípust ugyanakkor már ezeken a festményeken és ábrázolásokon is felismerhetünk, beazonosíthatunk. Ilyenek a különféle asztalkák, ellenzők és emelvények. A Sang- (i.e. XVI- i.e. XI. század) és Csou-korban (i.e. XI- i.e. VIII.század) a cu és a csin voltak az asztal és az emelvény megfelelői. Ezek formáira lehet visszavezetni az asztal, a hosszú asztal, a láda-szekrény és a szekrények alapformáit. A legkorábbi bútortípusok funkciójukat tekintve az ősöknek folyó rituális szertartások alatt jutottak fontos szerephez. A Csou-korban ilyen bútorokat bronzból is készítettek, ami szintén alátámasztja a bútorok rituális funkcióját. A Tavasz és ősz-korszakra (i.e. 770-476) tehető a kínai lakkművesség kezdete; ez a mesterség a későbbi korok-

ban igen magas művészi szintre fejlődött és nagyban átalakította a bútorok megjelenését. Erről tanúskodnak a Hoenan tartományból kiásott hszinjangi Csu-sírok és a hunani, Hadakozó fejedelemségek (i.e. 475-255)

korából származó sírok leletei. Ezekből a sírokból nagy mennyiségben kerültek elő lakkbútorok, főleg asztalok, kisebb asztalkák, fából készült ágyak. A bútorokat lakkozták és festették. A lakkot először a bútor faanyagának



XX. század. Hivatalnok főveg formájú szék pár (Terebess Tárlat)



XX. század. Baldachinos ágy, faragott elemekkel (Terebess Tárlat)

konzerválására használták, később már önálló esztétikai szerepet kapott, festették, színezték, faragták. Külön említést érdemelnek a vörös lakk bútorok, melyek nagy megbecsülésben részesültek. Az építészet és a fémöntés módszereinek fejlődésével olyan újabb famegmunkáló eszközök jöttek létre, melyek hozzájárultak a bútorművesség továbbfejlődéséhez.

A Han-korban (i.e. 206- i.sz. 220) és a Három Királyság-korszakában (220-280) az ágyak, emelvények, asztalok, paravánok, szekrények és ruhatartó állványok az előző korszakok bútorművességének hagyományaira alapulva fejlődtek tovább. A Tavasz és ősz-korszakban, valamint a Hadakozó Fejedelemségek-korszakában az

asztaloknak rövid lábuk volt, hiszen a használatukkor vagy a földre ültek, vagy emelvényre helyezték őket. Kínában később, a buddhizmus hatására emelkedett a mindennapi élet a padló szintjéről a szék szintjére. A Han-korban az asztalokat, amelyek hosszúak, szélesek lettek, előszeretettel helyezték ágyak elé. A Keleti Han-korban (25-220) terjedt el az úgynevezett „barbár ágy” (hucsuang), mely a nyugati, észak-nyugati területeken, a nemesek körében lett népszerű. Főleg vadászatokon és háborúkban használták, egyfajta ülő alkalmaságként, mert hordozható volt.

A Nyugati Cin-korban (265-316) és az Északi-Déli Dinasztiák korszakában (420-581) a kultúrák keveredé-

sével egyre szélesebb körben terjedt el északon a hucsuang és ekkor jelentek meg az első magas lábú karosszékek. Az ábrázolások tanúsága szerint az első magas székeket a buddhista tanítók használták, azokon ülve adtak tanítást az előttük földön ülő, térdeplő tanítványoknak, hívőknek. Az ágyak és heverők egyre nagyobbak lettek, függönyökkel vagy mozgatható paravánokkal, ellenzőkkel külön, szobaszerű formát vettek fel. Ez képezte az alapját a későbbi baldachinos ágyaknak (csia-ce-csuang).

A Szuj- (581-618), Tang- (618-907), és az Öt Dinasztia-korszakában (907-960), az építészet fejlődése egyre jobban hatott a bútorművességre. Bár a földön ülés szokása is megmaradt, a



XX. század. Női hálószoba seelyemanyag és ruhanemű tároló szekrény (Terebess Tárlat)

magas széken való ülés teljesen általánossá vált a magasabb társadalmi osztályok tagjai között. Egyszerre használtak alacsony lábú, illetve magasabb felépítésű bútorokat. Az emberi arányok figyelembevételével egy sereg új bútortípus született. A magas és alacsony kialakítású bútordarabok égtáj szerint is elkülönültek, hiszen a hidegebb északi területeken, a fűtött téglából épített emelvényen, a kangan folyt a mindennapi élet. A kangan a bútoroknak mindig rövid lábuk volt. A Szung-kor (960-1279) társadalmi stabilitása ismét utat nyitott a kézművesség, a művészetek és a bútorművesség fejlődéséhez. Egyre népszerűbb a szék mint általános ülőalkalmatosság. Ez maga után vonta a töb-

bi bútortípus magas változatainak elterjedését is. A magániskolákban gyermekbútorokat használtak, melyek többnyire magas változatban készültek. A szekrényeken épületek oszlopait, gerendáit idéző formák jelentek meg. Mind gyakoribbak az elefántcsont berakásos bútorok, a lópatasztallábak (ma-ti-csuang), a csavarodó, organikus formák.

A szobák berendezési stílusa is változik. A fogadó teremben, a főhelyen elhelyezett ellenző elé széket állítottak és köré, négy másik széket helyeztek. Máskor az ellenző elé két ülőkét helyeztek, melyen a vendégek szemben ülve foglaltak helyet. Más szobákban a bútorok elhelyezése inkább aszimmetrikus elhelyezést kapott és elren-

dezésükben nem ragaszkodtak semmilyen kodifikált szabályhoz.

A Ming-kor (1368-1644) gazdasági és társadalmi felvirágzása elősegítette a külkereskedelem fejlődését, melynek során számos délkelet-ázsiai országból importált Kína drága trópusi fákat. Ezek az alapanyagok képezték a Ming-kori bútorok fát. Több klasszikus munka is született, melyek a bútorkészítés módszereit fektették le. Lu-Pan klasszikusa (Lu-Pan csing), Dekorációs feljegyzések (Hszü-si lu), Cun-seng nyolc levele (Cun-seng pa csian) és A három alap rajzos gyűjteménye (Szancaj tu-huj) számítottak a legfontosabb bútorkészítési szakkönyveknek. A Ming-kori bútorok stílusa és megmunkálása lett a későbbi kínai bútorművészet alapja. A későbbi korok bútorait is előszeretettel készítették Ming-stílusban, mely így a bútortörténetben külön kategóriává vált. A Ming-korban, funkcionális szempontok alapján, a bútorokat hat kategóriába sorolták: ülőkék és székek (vu, ji), asztalkák és asztalok (csi, an), komódok és szekrények (csu, kuj), ágyak és heverők (csuang, ta), emelvények és tartópolcok (taj, csia), ellenzők (co-ping).

Az egyes szobatípusoknak standard berendezési módjai, így jellemző bútorai alakultak ki. A bútorokból komplett fogadó-, háló- és tanulószobákat állítottak össze. Az elrendezés többnyire szimmetrikus volt, de ha a szoba adottságai ezt nem tették lehetővé, akkor ettől eltértek. A Ming-kori bútorok nehéz, szép színű és erős szerkezetű anyagokból készültek. Egy bútoron belül gyakorta használtak több fafajtát.

A Csing-kor (1644-1911) bútorművessége a Ming-kor hagyományaira épült. Bár megőrizték a Ming bútorművesség formavilágát, kialakult egy sajátosan a Csing-korra jellemző stílus is. Ez a Kong-hszi (1162-1722), Jungcseng (1723-1736) és Csen-lung (1736-1795) császárok uralkodása alatt végbement gazdasági fejlődés

eredménye, amikor hatalmas császári palotákat, magánkerteket és épületeket emeltek. A Csing bútorkor legfőbb jellemzője a stabil szerkezet és a gazdag faragásos díszítés. A díszítő motívumokban többnyire a jószerencse (fu), a kívánság teljesítő jogar (zsu-ji) és a hosszú élet (sou) szerencsés motívumaival és szimbólumaival. A Ming-kor lakberendezési szokásaihoz képest a Csing-kor még jellemzőbben törekedett a szimmetriára.

A XIX. században és a századforduló táján megjelentek a nyugati hatást tükröző bútorok. Az ekkor népszerű madzsong-asztal kínai stílusú, de az európai igényeket kielégítő kártyaasztallá alakult. A hagyományos kínai írástudó fióknélküli, hatalmas fedlapú asztalát lassanként felváltották a nyugati igényeket kielégítő fiókos íróasz-

talok. Ezekhez, kínai mintára, lábtartót illesztettek, így egy újfajta, különleges bútordarab született. A szekrényformák között is találunk olyan kevert típusokat, melyek az Európában népszerű vitrinszekrényből alakultak rácsos, kínai mintájú szekrénné.

A „nyugati világ” érdeklődése a kínai bútorok iránt mind a mai napig töretlen, az egzotikusnak számító bútorminták egyre kedveltebbek Európában és Amerikában egyaránt. Bár csak az 1930-as évektől számítjuk a kínai bútorgyűjtés európai hagyományait, mára a múzeumok és a magángyűjtők is figyelemreméltó darabokkal büszkélkedhetnek.

A BÚTOROK MEGVÁSÁROLHATÓK A
TEREBESS TÁRLAT ÜZLETBEN.
(1056 BUDAPEST, IRÁNYI U. 20.)



XX. század. Tekercskép- és könyvtároló szekrény (Terebess Tárlat)



ASSI d'ASOLO 
fashion & classic of interiors

Showroom: Budapest,
VI. ker. Király u. 54.
Kizárólag bejelentkezéssel
Tel.: (1) 413 0790
www.assidasolo.hu